

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
CHRISTINE STIX-HACKL
8 päivänä kesäkuuta 2004¹

I Alustavat huomautukset

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Yhteisön lainsäädäntö

1. Nyt käsiteltävänä oleva ennakkoratkaisupyynnö on yksi neljästä rinnakkaisesta asiasta,² jotka koskevat tietokantojen oikeudellisesta suojasta 11 päivänä maaliskuuta 1996 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 96/9/EY³ (jäljempänä direktiivi) tulkintaa. Tässä asiassa on muiden tavoin kysymys niin sanotusta sui generis -oikeudesta ja sen ulottuvuudesta urheiluvendlyönnin alalla.

2. Direktiivin 1 artikla sisältää direktiivin soveltamisalaa koskevat säännökset. Siinä säädetään muun muassa seuraavaa:

”1. Tätä direktiiviä sovelletaan kaikenmuoisten tietokantojen oikeudelliseen suojaan.

2. Tässä direktiivissä ’tietokannalla’ tarkoitetaan teosten, tietojen tai muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaa, jotka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja johon elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy.”

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

2 — Vireillä ovat lisäksi asiat C-46/02, C-203/02 ja C-442/02, ja esitän tänään ratkaisuehdotuksen myös niissä (tuomlot 9.11.2004, Kok. 2004, s. I-10365, s. I-10415 ja s. I-10549).

3 — EYVL L 77, s. 20.

3. Direktiivin III luvussa, joka sisältää 7–11 artiklan, säädetään sui generis -oikeudesta. Suojan kohdetta koskevassa 7 artiklassa säädetään muun muassa seuraavaa:

kopioita levittämällä, vuokraamalla, onlinesiirrolla tai muulla siirtotavalla. Kun oikeudenhaltija tai joku hänen suostumuksellaan on ensimmäisen kerran myynyt tietokannan kopion yhteisössä, oikeudenhaltijan oikeus määrätä kyseisen kopion edelleenmyymisestä yhteisössä raukeaa.

”1. Jäsenvaltioiden on säädettävä tietokannan valmistajalle oikeus kieltää sellaisen tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen merkitsee määrällisesti ja/tai laadullisesti huomattavaa investointia, koko sisällön tai laadullisesti ja/tai määrällisesti arvioituna olennaisen osan kopiointi ja/tai uudelleenkäyttö.

Julkinen lainaaminen ei ole kopiointia tai uudelleenkäyttöä.

2. Tätä lukua sovellettaessa tarkoitetaan

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu oikeus voidaan siirtää, luovuttaa tai siihen voidaan antaa sopimukseen perustuva käyttöluupa.

a) ’kopioiduilla’ tietokannan koko sisällön tai sen olennaisen osan pysyvää tai väliaikaista siirtämistä tallennusalustalta toiselle millä tavalla ja missä muodossa tahansa;

— —

b) ’uudelleenkäytöllä’ tietokannan koko sisällön tai sen olennaisen osan mitä tahansa saattamista yleisön saataville

5. Tietokannan sisällön epäolennaisten osien jatkuva ja järjestelmällinen kopiointi tai uudelleenkäyttö, jotka voisivat johtaa tämän tietokannan tavanmukaisen käytön vastaisiin toimiin tai jotka voisivat aiheuttaa kohtuutonta vahinkoa tietokannan valmistajan lailisille eduille, eivät ole sallittuja.”

4. Laillisen käyttäjän oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan 8 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Yleisön saataville millä tahansa tavalla saatetun tietokannan valmistaja ei voi estää tämän tietokannan laillista käyttäjää kopioimasta ja käyttämästä uudelleen kannan sisällön laadullisesti ja/tai määrällisesti arvioiden epäolennaisia osia mihin tahansa tarkoitukseen. Jos laillisella käyttäjällä on lupa kopioida ja/tai käyttää uudelleen vain osaa tietokannasta, tätä kohtaa sovelletaan vain tähän osaan.”

5. Direktiivin 9 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksia sui generis -oikeudesta.

B Kansallinen lainsäädäntö

6. Tekijänoikeutta koskevat säännökset sisältyvät tekijänoikeuksista kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin annettuun lakiin (1960:729; jäljempänä tekijänoikeuslaki). Laissa on säännöksiä myös niin sanotuista lähioikeuksista. Tekijänoikeuslain 49 §:n

mukaan tietojen kokoelma (tietokanta) voi kuulua sui generis -oikeuden soveltamisalaan, jos se ei ole tekijänoikeussuojan saamiseksi vaadittavalla tavalla omaperäinen ja itsenäinen.

7. Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on valmistanut luettelon, taulukon tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja tai joka on huomattavan investoinnin tulos, on yksinomainen oikeus valmistaa työstä kappaleita ja saattaa se yleisön saataviin. Säännös sai tämän sanamuotonsa 1.1.1998 voimaan tulleella lainmuutoksella (SFS 1997:790). Muutoksella pantiin direktiivi täytäntöön. Tekijänoikeuslain 49 §:n säännöksiä muutettiin samanaikaisesti myös yksinoikeuden rajoituksia ja suoja-ajan pituutta koskevilta osin.

8. Ennen lainmuutosta voimassa olleen luettelosuojan, josta oli säädetty tekijänoikeuslain 49 §:ssä, mukaan luetteloja, taulukkoja tai muuta sellaista työtä, jossa oli yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei valmistajan suostumuksetta saanut jäljentää. Tekijänoikeuslain 49 §:n muutos merkitsee, että suojataan — kuten aiemminkin — kokoelmia, joissa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ja lisäksi töitä, jotka ovat huomattavan investoinnin tulos. Tekijänoikeuslain mukainen suojan kohde on näin ollen laajempi kuin tietokantadirektiivin sui generis -oikeus. Suojan

laajuus on sidoksissa tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan nauttiman suojan laajuuteen, eli kyseessä on yksinoikeus valmistaa työstä kappaleita ja saattaa se yleisön saataville. Säännöksen on tarkoitus kattaa tietokantadirektiivissä säädetty suoja kopiointia ja uudelleenkäyttöä vastaan. Lainmuutoksen esitöiden mukaan suoja on hieman laajempi kuin tietokantadirektiivin mukaan itse asiasa vaadittaisiin.

että työn sellaisten osien toistuvaa käyttöä, jotka ovat itsessään epäolennaisia, voidaan kuitenkin kokonaisuutena arvioiden pitää työn olennaisen osan käyttönä.

III Tosiseikat ja pääasian oikeudenkäynti

A Yleinen osa

9. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistumen mukaan lakitekstissä ei ole mitään vastaavuutta direktiivin 7 artiklan 5 kohdan kanssa.⁴ Sitä vastoin lainmuutoksen esitöissä nostetaan esiin kysymys, mitä tarkoitetaan epäolennaisella osalla. Esitöissä todetaan, että 49 §:llä ei suojata niitä tietoja, jotka on yhdistelty työssä, vaan suojan kohteena on työ kokonaisuutena tai sen olennainen osa. Lisäksi esitöistä käy ilmi, että yksinoikeus ei käsitä työhön sisältyvien yksittäisten tietojen kopiointia. Yksinoikeus ei myöskään käsitä esimerkiksi sitä, että epäolennainen osa tiedoista saatetaan yleisön saataviin televisio- tai radiolähetyksillä. Esitöissä korostetaan,

10. Ylimpien sarjojen ammattilaisjalkapalloilun järjestämisestä vastaavat Englannissa The Football Association Premier League Limited ja The Football League Limited sekä Skotlannissa The Scottish Football League. Premier Leaguessa (valioliiga) ja Football Leaguessa (jalkapalloliiga, johon kuuluvat I, II ja III divisioona) on yhteensä neljä sarjaa. Ennen pelikauden alkua laaditaan ottelujärjestys kussakin sarjassa kauden aikana pelattavista otteluista. Tiedot tallennetaan elektronisesti, ja niihin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy. Ottelujärjestys julkaistaan muun muassa painetuissa esitteissä sekä otteluaikojen että kussakin sarjassa pelaavien joukkueiden mukaan järjestettynä. Otteluparit ilmoitetaan muodossa X vastaan Y (esimerkiksi Southampton vastaan Arsenal). Kunakin kautena pelataan noin 2 000 ottelua 41 viikon aikana.

⁴ — Oikeuskirjallisuudessa on tämän vuoksi viitattu siihen, että direktiivi on pantu Ruotsissa täytäntöön virheellisesti, ks. Gaster, J.-L., "European Sui Generis Right for Databases", *Computer und Recht. International*, 2001, s. 74 ja erityisesti s. 75; Karnell, G. W. G., "The European Sui Generis Protection of Data Bases", *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 2002, s. 983 ja erityisesti s. 995.

11. Englannissa ja Skotlannissa jalkapallo-otteluita järjestävät ovat antaneet skotlantilaisen yhtiön Football Fixtures Limitedin tehtäväksi säännellä ottelujärjestysten käyttöä muun muassa myöntämällä lisensejä. Football Fixtures Limited on puolestaan luovuttanut hallinnointi- ja käyttöoikeutensa muiden maiden kuin Ison-Britannian osalta Fixtures Marketing Limitedille (jäljempänä Fixtures).

peräisin olevia tietoja, loukkaa The F. A. Premier League Limitedin, The Football League Limitedin ja The Scottish Football Leaguen immateriaalioikeuksia.

14. Svenska Spel väittää, etteivät ottelujärjestykset nauti tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettua suojaa ja ettei yhtiö ole missään tapauksessa loukannut mitään oikeuksia käyttäessään otteluja koskevia tietoja.

B Erityinen osa

12. Svenska Spel AB (jäljempänä Svenska Spel) järjestää Ruotsissa rahapelejä, joissa voidaan veikata muun muassa Englannin ja Skotlannin jalkapalloliigojen jalkapallo-ottelujen lopputuloksia. Liigojen otteluja luetaan Stryktipset- ja Måltipset-pelien veikkauksupongeissa sekä Oddset-pelin erityisessä ohjelmalehdessä.

15. Fixtures nosti helmikuussa 1999 Gotlands tingsrättissä (Gotlannin käräjäoikeus) Svenska Speliä vastaan kanteen, jossa se vaati kohtuullista korvausta ottelujärjestyksistä peräisin olevien tietojen käytöstä ajanjakson 1.1.1998–16.5.1999 osalta. Fixtures väitti, että ottelujärjestyksiä sisältävät tietokannat kuuluivat tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisen suojan piiriin ja että kun Svenska Spel laitto tietoja pelikuponkeihin, se kopioi ja/tai uudelleenkäytti niitä tavalla, joka loukkasi yksinoikeutta tietokantoihin.

13. Fixtures väittää, että ne kaksi tietokantaa — yksi kaikille Englannin divisioonille ja yksi kaikille Skotlannin divisioonille —, jotka sisältävät tietoja, joihin ottelujärjestykset perustuvat, kuuluvat tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisen suojan piiriin ja että se, että Svenska Spel käyttää ottelujärjestyksistä

16. Svenska Spel kiisti vaatimukset ja väitti, että ottelujärjestykset eivät nauttineet tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista luettelosuojaa sen enempää sillä perusteella, että niissä olisi yhdisteltyä suuri määrä tietoja, kuin silläkään perusteella, että ne olisivat huomattavan investoinnin tulos. Se katsoi, että työstä

ja kustannuksista muodostuvat investoinnit oli tehty suunniteltujen jalkapallo-ottelujen mahdollistamiseksi ja että mahdollisuus käyttää otteluita hyväksi erilaisissa peleissä on sivutuote investoinnin tarkoitukseen nähden. Svenska Spel väitti lisäksi, ettei ottelutietojen käyttäminen ollut mikään oikeudenloukkaus.

17. Tingsrätt hylkäsi kanteen 11.4.2000 antamallaan tuomiolla. Sen mukaan ottelujärjestykset nauttivat luettelosuojaa, koska kyse oli tietojen kokoelmista, jotka olivat huomattavan investoinnin tulos, mutta se katsoi kuitenkin, ettei Svenska Spel loukannut Fixturesin oikeuksia käyttäessään ottelujärjestyksistä peräisin olevia tietoja.

18. Fixtures valitti tuomiosta Svea hovrättiin (Svean hovioikeus). Hovrätt pysytti tingsrätin tuomiolauselman 3.5.2001 antamallaan tuomiolla. Hovrätt ei ottanut nimenomaisesti kantaa siihen, kuuluvatko ottelujärjestykset tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisen suojan piiriin, ja se katsoi, että asiassa esitetystä selvityksestä kävi ilmi, että Svenska Spel oli käyttänyt samoja tietoja, joita on tietokannassa, mutta ettei ollut näytetty toteen, että Svenska Spel olisi kopioinut tietokannan sisältöä ja siten loukannut luettelosuojaa, jonka alaisuuteen kyseessä oleva tietokanta saattoi kuulua.

19. Fixtures on valittanut Svea hovrätin tuomiosta Högsta domstoleniin (korkein oikeus) vaatien kanteensa hyväksymistä. Fixtures katsoo, että ottelujärjestykset nauttivat suojaa sekä sillä perusteella, että ne ovat kokoelmia, joissa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, että sillä perusteella, että ne ovat työstä ja kustannuksista muodostuvan huomattavan investoinnin tulos, eikä ottelujen suunnitteluun kohdistuvaa työtä voida erottaa ottelujärjestyksen laatimiseen kohdistuvasta työstä. Fixtures väittää, ettei investoinnin tarkoituksella ole merkitystä. Mahdollisuus käyttää tietokantaa hyväksi veikkaustoiminnassa ei sen mukaan myöskään ole sivutuote tietokantaan tehdyn investoinnin varsinaiseen tarkoitukseen nähden. Fixtures on esittänyt selvityksen ottelujärjestyksen kokoamisen vaatimasta ajasta, työmäärästä ja kustannuksista. Ottelujärjestyksen luomisesta ja hallinnoimisesta aiheutuvat kustannukset ovat Englannin osalta noin 11,5 miljoonaa Englannin punttaa vuodessa ja Englantia koskeviin tietokantoihin sisältyvistä ottelujärjestystiedoista saatavat lisenssitulot noin 7 miljoonaa punttaa vuodessa. Fixtures katsoo lisäksi, että arvioitaessa, onko Svenska Spel käyttänyt hyväkseen ottelujärjestyksiä, on merkityksetöntä, onko tiedot hankittu muista lähteistä kuin ottelujärjestyksistä, koska tiedot ovat loppujen lopuksi niistä peräisin.

20. Sen osalta, että Svenska Spel on käyttänyt ottelujärjestyksistä peräisin olevia tietoja, Fixtures toteaa muun muassa, että Oddset-

pelissä käytettiin kauden 1998/1999 aikana tietoja yhteensä 769 ottelusta, mikä on 38 prosenttia Englannin jalkapalloliigojen ottelujärjestysten kokonaisottelumäärästä. Måltipset-pelissä käytettiin tietoja 921 ottelusta, mikä on 45 prosenttia ottelujen kokonaisuudesta. Stryktipset-pelissä käytettiin tietoja 425 ottelusta, mikä on 21 prosenttia Englantia koskevaan tietokantaan sisällyvistä otteluista. Englannin ja Skotlannin valioliigojen (Premier League) osalta niiden ottelujen osuus, joiden tietoja käytettiin, on vielä suurempi eli Englannin Premier Leaguen osalta 90, 72 ja 71 prosenttia edellä mainituissa peleissä. Fixturesin mukaan Svenska Spelin edellä mainituista kolmesta pelistä saama voitto on joka tapauksessa 600–700 miljoonaa Ruotsin kruunua vuodessa.

21. Fixtures väittää ensinnäkin, että käyttämällä ottelutietoja veikkauskuponkeissa Svenska Spel kopioi tietokannan olennaisen osan, ja toiseksi, että kyse on tietokannan sisällön osien jatkuvasta ja järjestelmällisestä kopioinnista ja uudelleenkäytöstä ja että tämä on tietokannan tavanomukaisen käytön vastaista ja aiheuttaa kohtuutonta vahinkoa jalkapalloliigojen eduille.

22. Svenska Spel kiistää Fixturesin väitteet ja toteaa, että tehty investointi kohdistuu ottelujärjestysten laatimiseen eikä ottelujärjestyksiin sisältyvien tietojen keräämiseen, varmistamiseen ja/tai esittämiseen. Svenska Spel

väittää, että tietokantojen omistajien ei ole tarvinnut kerätä, varmistaa ja yhdistellä tietoja, koska ne ovat olleet olemassa niiden ottelujärjestysten muodossa, jotka ovat syntyneet tietokantoihin nähden itsenäisesti ja niistä riippumatta ja eri toimijoiden välisten neuvottelujen jälkeen. Svenska Spelin mukaan tietokannat eivät nauti suojaa myöskään sen perusteella, että ne olisivat kokoelmia, joissa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Svenska Spel väittää, ettei se tiennyt kyseessä olevista tietokannoista ja että veikkauskuponkeissa olevat tiedot oli hankittu brittiläisistä ja ruotsalaisista päivälehdistä, tekstitelevisiosta, kyseessä olevilta jalkapallojoukkueilta, tietopalvelusta sekä Football Annual -nimisestä julkaisusta. Tiedot siitä, että kaksi jalkapallojoukkuetta pelaa toisiaan vastaan tietyssä ajankohtana, ovat lisäksi jokaisen vapaasti saatavilla, eikä sen enempää tekijänoikeus kuin sui generis -oikeuskaan voi rajoittaa tätä. Väitetyn oikeudenloukkauksen osalta Svenska Spel toteaa, ettei kyse ole kappaleiden valmistamisesta, koska veikkauskuponkeissa ei esitetä koko ottelujärjestyksiä tai niiden olennaisia osia. Svenska Spelin mukaan on virheellistä käsitellä useita eri veikkauskuponkeja yhtenä kokonaisuutena arvioitaessa käytön laajuutta. Lopuksi Svenska Spel kiistää sen, että kyseessä olisi direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettujen tietojen epäolennaisen osan jatkuva käyttö.

23. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan asiassa on kyse yhtäältä siitä,

saavatko tietokannat, jotka sisältävät ottelujärjestysten perustana olevat tiedot, tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista suojaa, ja toisaalta siitä, loukkaako se, että Svenska Spel käyttää otteluja koskevia tietoja, tietokannan valmistajan oikeutta.

IV Ennakkoratkaisukysymykset

25. Högsta domstolen pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua seuraaviin kysymyksiin:

24. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin perustelee ennakkoratkaisupyynnön välttämättömyyttä sillä, että tekijänoikeuslain 49 §:n tarkoituksena on panna direktiivi täytäntöön ja että sitä on tulkittava direktiivin valossa. Direktiivin sanamuodosta ei saada mitään yksiselitteistä viitettä sen arvioimiselle, onko tietokannan tarkoitukselle/tarkoituksille annettava merkitystä ratkais- taessa, saako tietokanta tekijänoikeudellista suojaa, ja mikä merkitys tarkoitukselle/tar- koituksille mahdollisesti on annettava. Direktiivin sanamuodosta ei myöskään ilmene yksiselitteisesti, minkälaisia työn ja kustannusten muodossa tehtyjä investointeja voidaan ottaa huomioon arvioitaessa, onko kysymys huomattavasta investoinnista. Lisäksi on epäselvää, miten on tulkittava direktiivissä käytettyjä ilmaisuja koko tietokannan tai sen olennaisen osan kopiointi ja/ tai uudelleenkäyttö, tavanmukainen käyttö ja tietokannan sisällön epäolennaisten osien kopiointilla tai uudelleenkäytöllä aiheutettu kohtuuton vahinko.

”1) Kun arvioidaan, onko tietokanta ’huo- mattavan investoinnin’ tulos tietokanto- jen oikeudellisesta suojasta 11 päivänä maaliskuuta 1996 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 96/9/EY (tietokantadirektiivi) 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla, voi- daanko tietokannan valmistajan hyväksi lukea sellainen investointi, joka kohdis- tuu ensisijaisesti jonkin tietokannasta riippumattoman asian luomiseen ja joka ei siten kohdistu ainoastaan tietokannan sisällön ’keräämiseen’, varmistamiseen tai esittämiseen’? Onko tällaisessa tapauksessa merkitystä sillä, onko inves- tointi tai osa siitä kuitenkin tietokannan edellytys?

Svenska Spel AB on nyt kyseessä olevassa asiassa väittänyt, että Fixtures Marketing Limitedin investointi kohdis- tuu ensisijaisesti Englannin ja Skotlan- nin jalkapallosarjojen ottelujärjestysten laatimiseen eikä niihin tietokantoihin, joihin tiedot tallennetaan. Fixtures Mar-

keting Limited on puolestaan väittänyt, ettei ottelujen suunnitteluun kohdistuvaa työtä ja kustannuksia voida erottaa työstä ja kustannuksista, jotka kohdistuvat tietokannoissa olevien ottelujärjestysten laatimiseen.

4) Koskeeko direktiivin 7 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 5 kohdan mukainen suoja tietokannan sisällön 'kopiointia ja/ tai uudelleenkäyttöä' vastaan ainoastaan sellaista käyttöä, joka merkitsee tietokannan suoraa hyödyntämistä, vai katkaako suoja hyödyntämisen myös silloin, kun sisältö on saatavissa jostain muusta lähteestä (toissijainen lähde) tai on yleisesti saatavilla?

2) Saako tietokanta tietokantadirektiivin mukaista suojaa ainoastaan sellaisten toimintojen osalta, jotka kuuluvat sen tarkoituksen piiriin, jonka vuoksi tietokannan valmistaja on valmistanut tietokannan?

Svenska Spel AB on väittänyt, ettei Fixtures Marketing Limited ole tietokantaa valmistaessaan tarkoittanut helpottaa veikkaustoimintaa ja muuta pelitoimintaa, vaan tällainen toiminta on sivutuote investoinnin tarkoitukseen nähden. Fixtures Marketing Limited on puolestaan väittänyt, ettei investoinnin tarkoituksella ole merkitystä, ja se kiistää lisäksi, että mahdollisuus käyttää tietokantaa hyväksi veikkaustoiminnassa olisi sivutuote tietokantaan tehdyn investoinnin varsinaiseen tarkoitukseen nähden.

Svenska Spel AB on väittänyt, ettei se tiennyt tietokannoista, että se oli hankkinut veikkauskupongeissa olevat tiedot muista lähteistä ja ettei kupongeissa esitetä koko ottelujärjestyksiä tai niiden olennaista osaa. Fixtures Marketing Limited on puolestaan väittänyt, että asian arvioimisen kannalta on merkityksetöntä, onko tiedot hankittu muista lähteistä kuin ottelujärjestyksistä, koska tiedot ovat alkujaan peräisin näistä.

3) Mitä direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitetaan ilmaisulla 'tietokannan — — sisällön — — laadullisesti ja/tai määrällisesti arvioituna olennainen osa'?

5) Miten on tulkittava tietokantadirektiivin 7 artiklan 5 kohdassa käytettyjä käsitteitä 'tavanmukainen käyttö' ja 'kohtuuttoman vahingon aiheuttaminen'?

Fixtures Marketing Limited on väittänyt, että Svenska Spel AB on kaupallisessa tarkoituksessa jatkuvasti ja järjestelmällisesti kopioinut ja uudelleenkäyttänyt tietokannan sisältöä tietokannan tavanmukaisen käytön vastaisella tavalla ja tällä tavoin aiheuttanut kohtuutonta vahinkoa jalkapalloliigojen eduille. Svenska Spel AB on puolestaan väittänyt, että asiaa arvioitaessa on virheellistä käsitellä useita eri veikkauskuponkeja yhtenä kokonaisuutena, ja se on kiistänyt käytön olevan tietokantadirektiivin 7 artiklan 5 kohdan vastaista.”

V Tutkittavaksi ottaminen

26. Ennakkoratkaisukysymykset eivät eräiltä osin koske yhteisön oikeuden eli direktiivin tulkintaa vaan direktiivin soveltamista yksittäistapauksen tosiseikastoon. Tältä osin on yhdyttävä komission kantaan, jonka mukaan tällainen soveltaminen ei EY 234 artiklan mukaisessa ennakkoratkaisuasiassa kuulu yhteisöjen tuomioistuimen vaan kansallisen tuomioistuimen tehtäviin ja että yhteisöjen tuomioistuimen on nyt vireillä olevassa asiassa rajoitettava tulkitsemaan yhteisön oikeutta.

27. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä on nimittäin kat-

sottu, että EY 234 artiklan mukaisessa menettelyssä, joka perustuu kansallisten tuomioistuinten ja yhteisöjen tuomioistuimen tehtävien selkeään jakoon, oikeusriidan tosiseikaston arvioiminen kuuluu yksinomaan kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan.⁵

28. Yhteisöjen tuomioistuimella ei näin ollen ole toimivaltaa lausua pääasian tosiseikastosta tai soveltaa tulkitsemaan yhteisön oikeuden säännöksiä kansallisiin toimenpiteisiin tai olosuhteisiin, koska ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on tältä osin yksinomainen toimivalta. Oikeudenkäynnin kohteena olevaan tietokantaan liittyvien yksittäisten tapahtumien arviointi edellyttää siten tosiseikkojen arviointia, joka kuuluu kansallisen tuomioistuimen tehtäviin.⁶ Yhteisöjen tuomioistuin on muilta osin toimivaltainen vastaamaan ennakkoratkaisukysymyksiin.

VI Ennakkoratkaisukysymysten arviointi

29. Kansallisen tuomioistuimen esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskevat direktiivin eräiden säännösten tulkintaa ja ennen

5 — Asia 36/79, Denkavit, tuomio 15.11.1979 (Kok. 1979, s. 3439, 12 kohta); yhdistetyt asiat C-175/98 ja C-177/98, Lirussi ja Bizzaro, tuomio 5.10.1999 (Kok. 1999, s. I-6881, 37 kohta); asia C-318/98, Fornasar ym., tuomio 22.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4785, 31 kohta) ja asia C-421/01, Traunfellner, tuomio 16.10.2003 (Kok. 2003, s. I-11941, 21 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

6 — Vrt. asia C-448/01, EVN ja Wienstrom, tuomio 4.12.2003 (Kok. 2003, s. I-14527, 59 kohta).

kaikkea tiettyjen käsitteiden tulkintaa. Ennakkoratkaisukysymyksissä esiin tuodut näkökohdat liittyvät eri aloihin, ja ne on ryhmiteltävä tämän mukaisesti. Eräät oikeudelliset kysymykset koskevat direktiivin ai-neellista soveltamisalaa, kun taas toiset koskevat sui generis -oikeuden myöntämisen edellytyksiä ja sisältöä.

yhteydessä suoja kohdistuu epäsuorasti myös siihen käytettyihin resursseihin eli investointiin.⁷

32. Direktiivin 7 artiklassa säädettyjä edellytyksiä sovelletaan 1 artiklan 2 kohdassa säädettyjen edellytysten lisäksi. Suojan kohteen määritelmä on siten suppeampi kuin 1 artiklassa tarkoitettun tietokannan määritelmä.

A. Suojan kohde: edellytykset (ensimmäinen ja toinen ennakkoratkaisukysymys)

30. Jotta tietokanta kuuluisi direktiivin 7 artiklan mukaisen sui generis -oikeuden piiriin, tässä säännöksessä säädettyjen tunnusmerkkien on täytyttävä. Esillä olevassa asiassa on kysymys eräiden tämän säännök-sen mukaisten arviointiperusteiden tulkin-nasta.

31. Tässä yhteydessä on viitattava oikeus-tieteelliseen keskusteluun, jota on käyty siitä, onko tällä sui generis -oikeudella tarkoitus suojata suoritusta eli pääasiallisesti tietokan-nan valmistustoimintaa vai tämän toiminnan tulosta. Tältä osin on katsottava, että direktiivillä suojataan tietokantoja tai niiden sisältöä mutta ei kuitenkaan niihin sisältyvää tietoa sellaisenaan. Kysymys on loppujen lopuksi siis valmisteen suojasta, vaikka tässä

33. Direktiivillä käyttöön otetun uuden sui generis -oikeuden taustalla ovat Pohjois-maissa käytössä oleva luettelosuoja ja Alan-komaiden oikeuden *geschriftenbeschermin*. Tämä tausta ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että näiden direktiiviä edeltäneiden sääntely-jen osalta oikeusopissa ja -käytännössä kehi-tettyä käsitystä sovellettaisiin direktiiviin. On pikemminkin niin päin, että direktiiviä on käytettävä arviointiperusteena kansallista oikeutta tulkittaessa, mikä koskee myös kaikkia niitä jäsenvaltioita, joissa on jo ennen direktiiviä ollut samankaltaisia säännöksiä. Kansalliset sääntelyt on myös näissä jäsen-valtioissa pitänyt mukauttaa direktiivin sään-nöksiin.

7 — Grützmaier, M., *Urheber-, Leistungs- und Sui-generis-Schutz von Datenbanken*, 1999, s. 329; Koumantos, G., "Les bases de données dans la directive communautaire", *Revue internationale du droit d'auteur*, 1997, s. 79 ja erityisesti s. 117. Eräät sitä vastoin pitävät investointia suojan kohteena (näin S. von Lewinski teoksessa Walter, M. M. (toim.), *Europäisches Urheberrecht*, 2001, 7 artiklaa koskeva 3 kohta, ja Grützmaierin teoksen sivulla 329 olevassa alaviitteessä 14 mainittu kirjallisuus).

1. Huomattava investointi

34. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa käytetty ilmaisu ”huomattava investointi” on eräs keskeisistä käsitteistä määritettäessä sui generis -oikeuden kohdetta. Tätä soveltamis-edellytystä täsmennetään siten, että huomattavuuden on oltava ”määrällistä ja/tai laadullista”. Direktiivissä ei ole kuitenkaan esitetty kummastakaan vaihtoehdosta legaalimääritelmää. Oikeuskirjallisuudessa on vaadittu yhteisöjen tuomioistuimelta selventävää ratkaisua. Vaatimus on täysin perusteltu, koska vain tällä tavalla varmistetaan, että tulkinta on yhteisön oikeuden itsenäisyyden huomioon ottava ja yhtenäinen. Tosin ei saa jättää huomiotta, että tulkintaperusteita soveltavat viime sijassa kansalliset tuomioistuimet, jolloin on vaarana, että niitä sovelletaan eri tavoin.

35. Kuten jo direktiivin 7 artiklan 1 kohdan rakenteesta ilmenee, huomattavan investoinnin käsite on ymmärrettävä suhteellisesti. Yhteisessä kannassa, jossa tämä säännös sai lopullisen muotonsa, esitettyjen perustelujen mukaan on suojattava investointeja, jotka on tehty tietokannan sisällön keräämiseksi ja kokoamiseksi.⁸

36. Investointien on siis kohdistuttava määrättyihin toimintoihin tietokannan valmistamisen yhteydessä. Direktiivin 7 artiklassa mainitaan tältä osin tyhjentävästi seuraavat

kolme toimintaa: tietokannan sisällön kerääminen, varmistaminen ja esittäminen. Koska eräs toinen ennakkoratkaisukysymys koskee näitä tunnusmerkistöjä, niiden merkitystä ei tässä yhteydessä tarkastella lähemmin.

37. Se, minkätyyppiset investoinnit voivat tulla kysymykseen, ilmenee 40 perustelukappaleesta, jonka viimeisessä lauseessa todetaan, että ”tämä investointi voi muodostua rahoituksesta ja/tai ajan, vaivannäön ja energian käytöstä”. Direktiivin seitsemännen perustelukappaleen mukaan kysymys on huomattavien inhimillisten, teknisten ja taloudellisten voimavarojen investoimisesta.

38. Myös käsite huomattava on ymmärrettävä suhteellisesti, nimittäin yhtäältä suhteessa kustannuksiin ja kuolettamiseen⁹ ja toisaalta suhteessa tietokannan laajuuteen, tyyppiin ja sisältöön sekä alaan, johon tietokanta kuuluu.¹⁰

8 — Neuvoston 10.7.1995 vahvistama yhteinen kanta (EY) N:o 20/95, 14 kohta.

9 — Ks. von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 9 kohta.

10 — Edellä alaviitteessä 7 mainittu Koumantosin artikkeli, s. 119.

39. Suoja ei siis koske vain investointeja, joiden arvo on absoluuttisesti suuri.¹¹ Huomattavuutta koskevaa arviointiperustetta ei kuitenkaan saa ymmärtää pelkästään suhteellisesti. Direktiivissä asetetaan eräänlainen de minimis -sääntö, jonka mukaan suojattavien investointien on ylitettävä myös absoluuttinen alaraja.¹² Tämä voidaan päätellä 19 perustelukappaleesta, jonka mukaan investoinnin on oltava ”riittävä”.¹³ Ilmeisesti kynnys on kuitenkin asetettava matalaksi. Tätä osoittaa ensinnäkin 55 perustelukappale,¹⁴ jossa ei ole investoinnin suuruuden osalta mitään tarkempaa täsmennystä. Tähän viittaa toiseksi myös se, että direktiivin on johdettava erilaisten järjestelmien yhdenmukaistumiseen. Kolmanneksi on todettava, että liian korkea alaraja vaikeuttaisi direktiiville asetettua tehtävää eli investointikannustimien aikaansaamista.

40. Useat osapuolet ovat kirjallisissa huomautuksissaan pitäneet lähtökohtana niin sanottua spin-off-teoriaa, jonka mukaan sui generis -oikeus ei koske sivutuotteita. Tavoitella saadaan vain sellaisia tuloja, joilla kuoletaan investointeja. Nämä osapuolet ovat viitanneet siihen, että oikeudenkäynnin kohteena olevaa tietokantaa tarvitaan urheilukilpailujen organisoimiseen eli että se on valmistettu tätä tarkoitusta varten. Investointi palvelee kilpailujen organisoimista eikä

tietokannan valmistamista tai ei ainakaan yksinomaan tätä. Investointi olisi joka tapauksessa tehty jo senkin vuoksi, että tällaiseen organisointiin on olemassa velvollisuus. Tietokanta on siis vain toisilla markkinoilla oleva sivutuote.

41. Nyt esillä olevassa asiassa on näin ollen selvitettävä, voiko niin sanotulla spin-off-teorialla olla merkitystä direktiiviä ja erityisesti sui generis -oikeutta tulkittaessa ja millä tavalla se voi vaikuttaa tähän. Kun otetaan huomioon tässä menettelyssä esitetyt epäilyt siitä, koskeeko suoja sellaisia tietokantoja, jotka ovat pelkkiä sivutuotteita, tuntuu tarpeelliselta purkaa spin-off-teoriaan liittyviä myyttejä. Siitä huolimatta, että tämä teoria on saanut alkunsa kansallisella tasolla, sen voidaan katsoa pohjautuvan siihen 10–12 perustelukappaleesta johdettuun direktiivin tavoitteeseen, että investointeja on kannustettava parantamalla niiden suojaa. Teoria tukeutuu kuitenkin myös siihen ajatukseen, että investoinnit on kuolettava päätoiminnasta saatavilla tuloilla. Spin-off-teorian taustalla on myös se, että direktiivillä suojataan vain sellaisia investointeja, jotka ovat tarpeen muun muassa tietokannan sisällön keräämiseksi.¹⁵ Kaikilla näillä väitteillä on

11 — Ks. von Lewinski edellä alaviiteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 11 kohta.

12 — Krähn, J., *Der Rechtsschutz von elektronischen Datenbanken, unter besonderer Berücksichtigung des Sui-generis-Rechts*, 2001, s. 138 ja 139 ja Leistner, M., ”The Legal Protection of Telephone Directories Relating to the New Database Maker’s Right”, *International Review of Industrial Property and Copyright Law*, 2000, s. 958.

13 — Edellä alaviiteessä 4 mainittu Karnellin artikkeli, s. 994.

14 — Van Manen, J., ”Substantial investments”, *Allied and in friendship: for Teartse Schaper*, 2002, s. 123 ja erityisesti s. 125.

15 — Tältä osin ks. lähemmin Hugenholtz, P. B., ”De spin-off theorie uitgesponnen”, *AMI — Tijdschrift voor auteurs-, media- & informatierecht*, 2002, s. 161 ja sitä seuraavat sivut.

oma arvonsa, ja ne on otettava huomioon direktiiviä tulkittaessa. Tämä ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että kaikki spin-off-vaikutukset sivuutetaan pelkästään yhteen teoriaan vedoten. Direktiivin tulkinnan kannalta ratkaisevassa asemassa ovat silti aina direktiivin säännökset.

42. Oikeudenkäynnin kohteena olevaa oikeudellista ongelmaa ratkaistaessa on siis lähdettävä liikkeelle siitä kysymyksestä, riippuuko se, annetaanko tietokannalle suojaa, tietokannan valmistajan aikomuksesta tai tietokannan tarkoituksesta, jos nämä poikkeavat toisistaan. Tämän kysymyksen osalta voitaisiin tyytyä pelkästään toteamaan, ettei sen enempää direktiivin 1 artiklassa kuin 7 artiklassakaan oteta huomioon tietokannan tarkoitusta. Jos yhteisön lainsäätäjät olisi halunnut säätää tällaisesta edellytyksestä, se olisi varmasti tehnyt niin. Sekä 1 että 7 artikla nimittäin osoittavat, että yhteisön lainsäätäjät on ollut hyvinkin halukas asettamaan koko joukon edellytyksiä. Tietokannan tarkoitusta ei näin ollen voida käyttää perusteena arvioitaessa tietokannan suojattavuutta. Ratkaisevassa asemassa ovat pikemminkin 7 artiklassa säädetyt edellytykset. Myöskään 42 perustelukappale, johon useat osapuolet ovat viitanneet, ei voi millään tavoin muuttaa tätä. Ensinnäkin se koskee sui generis-oikeuden ulottuvuutta, ja toiseksi myös tältä osin on kysymys siitä, ettei investoinnille aiheuteta vahinkoa.

43. Myöskään direktiivin sellaisissa muissa perustelukappaleissa, joissa käsitellään investointeja ja korostetaan niiden merkitystä, kuten 12, 19 ja 40 perustelukappaleessa, ei ole mitään viittausta siihen, että tietokannan kuuluminen suojan piiriin riippuisi sen tarkoituksesta.

44. Käytännössä voi lisäksi olla myös sellaisia tietokannan valmistajia, jotka pyrkivät tietokannalla useisiin tarkoituksiin. Tehtyjä investointeja ei aina myöskään voida kohdistaa johonkin tiettyyn yksittäiseen tarkoitukseen tai eritellä. Tietokannan tarkoitukseen perustuva arviointiperuste ei tällaisessa tapauksessa johtaisi mihinkään yksiselitteiseen ratkaisuun. Joko investointi olisi toisesta tarkoituksesta riippumatta suojattu tai se olisi toisen tarkoituksen vuoksi täysin vailla suojaa. Tarkoitukseen perustuva arviointiperuste on näin ollen joko käyttökelvoton tai direktiivin tavoitteen kanssa yhteensövellymätön. Suojan epääminen tietokannoilta, joilla on useita tarkoituksia, olisi nimittäin ristiriidassa investointien kannustamista koskevan tavoitteen kanssa. Tämä olisi huomattava este monikäyttöisiin tietokantoihin tehtäville investoinneille.

45. Pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä oleva tietokanta on esimerkki tästä, koska

tietokanta valmistetaan myös ottelujärjestyksen organisointitarkoitusta varten. Se, että kutakin tarkoitusta varten valmistettaisiin aina oma — mahdollisesti melkein identtinen — tietokanta, olisi ristiriidassa perustavanlaatuisen taloudellisten näkökohtien kanssa, eikä tällaisen vaatimuksen saa väittää johtuvan direktiivistä.

46. Sen arvioimisessa, onko pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä oleva investointi huomattava, on kysymys edellä mainittujen arviointiperusteiden soveltamisesta yksittäistapauksen tosiseikastoon. EY 234 artiklan mukaisessa ennakkoratkaisumenettelyssä noudatettavan tehtävienjaon mukaan tämä kuuluu kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan. Tietokantaan tehtyjä investointeja arvioitaessa on joka tapauksessa otettava lukuun ottelujärjestyksen laatimisessa huomioon otettavat seikat, kuten esimerkiksi pelin kiinnostavuus katsojien näkökulmasta, vedonvälittäjien edut, seurojen kautta tapahtuva markkinointi, kyseisellä paikalla suunniteltuna ajankohtana järjestettävät muut tapahtumat, ottelujen asianmukainen maantieteellinen jakautuminen sekä yleistä järjestystä koskevien ongelmien välttäminen. Huomioon on lopuksi otettava myös ottelujen lukumäärä. Näyttövelvollisuus sen osalta, mitä investointeja on tehty, on sillä, joka vetoaa sui generis -oikeuteen.

2. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kerääminen

47. Nyt esillä olevassa asiassa on riidanalaista, onko kysymys direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua keräämisestä. Tässä säännöksessä nimittäin suojataan vain tietokannan sisällön "keräämiseen", "varmistamiseen" tai "esittämiseen" tehtyjä investointeja.

48. Lähtökohtana on pidettävä sui generis -oikeudelle asetettua suojaamistavoitetta eli tietokannan valmistamiselle annettavaa suojaa. Valmistamista voidaan siten pitää keräämisen, varmistamisen ja esittämisen yläkäsitteenä.¹⁶

49. Pääasian oikeudenkäynnissä on kysymys runsasta keskustelua herättäneestä oikeudellisesta ongelmasta eli siitä, suojataanko direktiivillä paitsi olemassa olevia tietoja myös valmistajan luomia uusia tietoja ja jos suojataan, missä laajuudessa ja mahdollisesti millä edellytyksillä. Jos kerääminen voi kohdistua vain olemassa oleviin tietoihin, myös investointien suoja voi kattaa vain tällaisten tietojen keräämisen. Jos perusteeksi otetaan tämä käsitys keräämisestä, se, saako pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä oleva tietokanta suojaa, riippuu siitä, kohdistuuko kerääminen olemassa oleviin tietoihin.

16 — Guglielmetti, G., "La tutela delle banche dati con diritto sui generis nella direttiva 96/9/CE", *Contratto e impresa. Europa*, 1997, s. 177 ja erityisesti s. 184.

50. Jos lähtökohtana kuitenkin käytetään valmistamisen yläkäsitettä eli tietokannan varustamista sisällöllä,¹⁷ kyseeseen voivat tulla sekä olemassa olevat tiedot että myös luodut uudet tiedot.¹⁸

51. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa käytetyn keräämisen käsitteen ja 39 perustelukappaleessa mainittujen toimintojen vertailu voisi tuoda asiaan selvyyttä. Heti aluksi on kuitenkin syytä huomauttaa, että eri kieliversiot poikkeavat toisistaan.

52. Kun tarkastellaan 7 artiklan 1 kohdan saksankielisessä versiossa käytettyä käsitettä *Beschaffung* (hankkiminen), on todettava, että se voi koskea vain olemassa olevia tietoja, koska hankkia voidaan vain jotakin jo olemassa olevaa. Tältä kannalta katsottuna *Beschaffung* on juuri *Erschaffungin* (luominen) vastakohta. Samaan tulokseen päädyttään tulkitsemalla portugalil-, ranskan-, espanjan- ja englanninkielisiä versioita, jotka kaikki perustuvat latinan sanaan *obtenere* eli saada. Myös suomen- ja tanskankieliset versiot puoltavat suppeaa tulkintaa. Saksan- ja englanninkielisten versioiden laaja tulkinta, johon useat osapuolet ovat päätyneet, perustuu näin ollen erehdykseen.

53. Lisäviitteitä siitä, mikä on direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun keräämisen oikea tulkinta, voitaisiin saada direktiivin 39 perustelukappaleesta, joka on sui generis -oikeuden kohdetta koskeva alustava perustelukappale. Tässä perustelukappaleessa mainitaan suojattavien investointien osalta vain kaksi toiminnan tyyppiä eli sisällön ”laatiminen” (*Beschaffung*) ja ”kokoaminen” (*Sameln*). Eri kieliversioiden eroavaisuudet aiheuttavat kuitenkin ongelmia myös tältä osin. Useimmissa kieliversioissa käytetään ensin mainitusta toiminnasta samaa käsitettä kuin 7 artiklan 1 kohdassa. Käytetyt käsitteet eivät lisäksi aina kuvaa samaa toimintaa mutta tarkoittavat kuitenkin pohjimmiltaan tietokannan sisällön hakemista ja kokoamista.

54. Kieliversioita, joiden 39 perustelukappaleessa käytetään kahta direktiivin 7 artiklan 1 kohdasta poikkeavaa käsitettä, on tulkittava niin, että molempia mainittuja toimintoja pidetään direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun keräämisen alamuojoina. On tosin kysyttävä, miksi 39. perustelukappaleessa kuvaillaan tarkemmin vain keräämistä mutta ei varmistamista tai esittämistä. Jälkimmäiset tulevat esiin vasta 40 perustelukappaleessa.

17 — Calame, A. E., *Der rechtliche Schutz von Datenbanken unter besonderer Berücksichtigung des Rechts der Europäischen Gemeinschaften*, 2002, s. 115, alaviite 554.

18 — Edellä alaviiteessä 7 mainittu Grützmacherin teos, s. 330 ja 331 ja Leistner, M., *Der Rechtsschutz von Datenbanken im deutschen und europäischen Recht*, 2000, s. 53 ja 54.

55. Kieliversioita, joiden 39 perustelukappaleessa käytetään samaa käsitettä kuin direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa, on sitä vastoin tulkittava niin, että 39 perustelukappaleessa käytetty keräämisen käsite on ymmärrettävä suppeammaksi, kun taas direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa käytetty keräämisen käsite on ymmärrettävä laajaksi eli sellaiseksi, että se kattaa myös toisen 39 perustelukappaleessa mainitun toiminnan.

56. Kaikki kieliversiot sallivat näin ollen tulkinnan, jonka mukaan direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kerääminen ei kata puhdasta tietojen tuottamista eli niiden aikaansaamista¹⁹ eikä siis valmisteluvaihetta.²⁰ Jos tietojen luominen kuitenkin osuu yhteen tietojen kokoamisen ja läpikäymisen kanssa, direktiivin mukainen suoja on voimassa.

57. Tässä yhteydessä on muistutettava, ettei niin sanottua spin-off-teoriaa voida noudattaa. Myöskään tietokannan sisällön keräämisen tavoitteella ei tämän vuoksi voi olla mitään merkitystä.²¹ Tämä tarkoittaa kuitenkin, että suojaa on mahdollista saada myös silloin, kun kerääminen on aluksi

tapahtunut muuta toimintaa kuin kyseisen tietokannan valmistamista varten. Direktiivillä nimittäin suojataan tietojen keräämistä myös silloin, kun kerääminen ei ole tapahtunut tietokantaa silmällä pitäen.²² Tämä puoltaa myös sitä, että ulkoinen tietokanta, joka perustuu sisäiseen tietokantaan, kuuluu suojan alaan.

58. On kansallisen tuomioistuimen tehtävä arvioida Fixturesin toimintoja keräämisen käsitteestä edellä kehitellyn tulkinnan perusteella. Kysymys on tällöin ensi sijassa tietojen luonnehdinnasta ja niiden käsittelystä siitä lähtien, kun ne on saatu, siihen sakkia, kun ne on tallennettu oikeudenkäynnin kohteena olevaan tietokantaan. On arvioitava, miten ottelujärjestysten laatimista eli pääasiallisesti joukkueiden nimien kokoamista ja otteluparien yhdistämistä yksittäisten ottelujen paikkaan ja ajankohtaan on arvioitava. Siihen, että nyt esillä olevassa asiassa on kysymys olemassa olevista tiedoista, viittaa se, että ottelujärjestys on tulosta useiden tahojen, erityisesti poliisiviranomaisten, seurojen ja kannattajayhdistysten, sopimuksesta. Myös siitä, että tiedot on — kuten useat osapuolet ovat todenneet — luotu muuhun tarkoitukseen kuin tietokannan valmistamiseen, voitaisiin päätellä, että kysymys on olemassa olevista tiedoista.

19 — Edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 152.

20 — Edellä alaviitteessä 16 mainittu Guglielmettin artikkeli, s. 184 ja edellä alaviitteessä 4 mainittu Karnellin artikkeli, s. 993.

21 — Esin tuotujen näkökantojen osalta ks. edellä alaviitteessä 15 mainittu Hugenholtzin artikkeli, s. 161 ja erityisesti s. 164, alaviite 19.

22 — Ks. von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 5 kohta.

59. Vaikka oikeudenkäynnin kohteena olevia toimintoja luonnehdittaisiin uusien tietojen luomiseksi, kysymys voisi silti olla direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta keräämisestä. Näin olisi, jos tiedot luotaisiin samanaikaisesti kuin niitä käsitellään eikä tietojen luomista voitaisi erottaa niiden käsittelystä.

3. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu varmistaminen

60. Tietokannan käyttäminen ottelujen järjestämiseen samoin kuin ottelujen taloudelliseen hyödyntämiseen edellyttää oikeudenkäynnin kohteena olevan tietokannan sisällön jatkuvaa varmistamista. Asiakirja-aineistosta ilmenee, että tietokannan oikeellisuutta valvotaan jatkuvasti. Jos tällaisessa valvonnassa ilmenee, että muutokset ovat välttämättömiä, vaadittavat mukautukset toteutetaan.

61. Ei haittaa mitään, vaikka jotkut näistä mukautuksista eivät ole tietokannan sisällön varmistamista. Se, että on olemassa sui generis -oikeuden kattama kohde, edellyttää vain, että jotkin toteutetuista toiminnoista ovat luokiteltavissa direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi varmistamiseksi ja että huomattavat investoinnit kohdistuvat vähintäänkin myös siihen toimintojen osaan, jonka 7 artikla kattaa.

4. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu esittäminen

62. Sui generis -oikeuden kohteena on tietokannan sisällön keräämisen ja varmistamisen ohella myös sen esittäminen. Tähän ei kuulu vain tietokannan käyttäjälle esitettävä näkymä eli ulkoinen taso vaan myös käsitetaso, kuten sisällön rakenteen kuvaus. Tiedonvalmistelua pystytään yleensä parantamaan hakemistojärjestelmällä ja sanastolla. Kuten 20 perustelukappaleesta ilmenee, myös tällaiset tietokannan käyttämisestä koskevat osat voivat saada direktiivin mukaista suojaa.²³

B Oikeuden sisältö

63. Aluksi on muistutettava, että sui generis -oikeuden käyttöön otolla ei ole tarkkaan ottaen pyritty lähentämään jäsenvaltioiden lainsäädäntöä vaan sillä on tietoisesti pyritty luomaan uusi oikeus.²⁴ Uusi oikeus ylittää aikaisemmat levitys- ja toisintamisoikeudet. Tämä on otettava huomioon myös tulkit-

23 — Edellä alaviitteessä 17 mainittu Calamen teos, s. 116.

24 — Edellä alaviitteessä 8 mainittu yhteinen kanta (EY) N:o 20/95, 14 kohta.

taessa sitä, mitkä ovat kiellettyjä toimia. Direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa olevat legaalimääritelmät saavat vastaavasti erityisen merkityksen.

lettyjä toimia ovat ensinnäkin kopiointi ja toiseksi uudelleenkäyttö. Kopioinnin ja uudelleenkäytön käsitteiden legaalimääritelmät ovat direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa.

64. Direktiivin 7 artikla sisältää ensi näkemältä kaksi kieltosäännösten ryhmää tai oikeudenhaltijan eli tietokannan valmistajan näkökulmasta katsottuna kaksi erilaista oikeuksien luokkaa. Tämän artiklan 1 kohdassa säädetään tietokannan olennaista osaa koskevasta kiello-oikeudesta, kun taas 5 kohdassa kielletään määrätyt tietokannan epäolennaisiin osiin kohdistuvat toimet. Jos lähtökohtana pidetään olennaisen ja epäolennaisen välistä suhdetta, 5 kohta voidaan kuitenkin ymmärtää myös 1 kohdasta ilmevä poikkeuksen poikkeukseksi.²⁵ Direktiivin 7 artiklan 5 kohdalla on tarkoitus estää 1 kohdassa säädetyn kiellon kiertäminen,²⁶ joten sitä voidaan luonnehtia myös suojalausekkeeksi.²⁷

66. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetty kiello ei kuitenkaan ole voimassa rajoituksetta, vaan se edellyttää, että kielletty toimi kohdistuu tietokannan koko sisältöön tai olennaiseen osaan.

67. Tämän vuoksi seuraavaksi on käsiteltävä molempia tunnusmerkistöekijöitä pitäen lähtökohtana direktiivin 7 artiklan 1 ja 5 kohdan soveltamisen kannalta ratkaisu-
vassa asemassa olevaa edellytystä, joka koskee "olennaista" tai "epäolennaista" osaa. Tämän jälkeen on tarkasteltava 1 ja 5 kohdan mukaisia kiellettyjä toimia.

65. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään valmistajan oikeudesta kieltää määrätyt toimet. Siitä ilmenee samalla, että nämä toimet, jotka valmistaja voi kieltää, ovat kiellettyjä. Kiellettävissä olevia ja siten kiel-

1. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu tietokannan sisällön olennaisen osan käsite (kolmas ennakkoratkaisukysymys)

25 — Gaster, J.-L., *Der Rechtsschutz von Datenbanken*, 1999, 492 kohta.

26 — Hornung, O., *Die EU-Datenbank-Richtlinie und ihre Umsetzung in das deutsche Recht*, 1998, s. 116 ja 117; edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 180 ja von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 16 kohta.

27 — Edellä alaviitteessä 8 mainittu yhteinen kanta (EY) N:o 20/95, 14 kohta.

68. Tällä ennakkoratkaisukysymyksellä yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään tulkitsemaan direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tietokannan sisällön olennaisen

osan käsitettä. Direktiivin muista keskeisistä käsitteistä poiketen tästä ei ole legaalimääritelmää. Määritelmä on hylätty lainsäädäntömenettelyn kuluessa, tarkemmin sanottuna yhteisessä kannassa.

69. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään kahdesta vaihtoehdosta. Kuten jo kohdan sanamuodosta ilmenee, olennaisuus voi johtua kahdenlaisesta syystä, määrästä tai laadusta. Tätä yhteisön lainsäätäjän valitsemaa rakennetta on tulkittava niin, että osa voi olla olennainen, vaikka se ei ole olennainen määrällisesti vaan laadullisesti. Käsitely, jonka mukaan myös vähimmäismäärän on aina ylityttävä, on tämän vuoksi hylättävä.

70. Määrää koskeva vaihtoehto on ymmärrettävä niin, että kielletyn toimen kohteena olevan tietokannan osan laajuus on selvitetävä. Tässä yhteydessä nousee esiin kysymys, onko noudatettava suhteellista vai absoluuttista tarkastelutapaa. Tämä tarkoittaa sitä, onko toimen kohteena olevan osan laajuutta verrattava tietokannan koko sisältöön²⁸ vai onko toimen kohteena olevaa osaa arvioitava sellaisenaan.

71. Tältä osin on huomautettava, että suhteellinen tarkastelutapa on omiaan asettamaan suurten tietokantojen valmistajat huonompaan asemaan,²⁹ koska asianomaisen osan olennaisuus vähenee koko ajan kokonaislaajuuden kasvaessa. Täydentävällä laatua koskevalla arvioinnilla voitaisiin tällaisessa tapauksessa kuitenkin tasoittaa tilannetta sillä tavoin, että vaikka kyseessä on suhteellisesti pieni osa, sitä voitaisiin kaikesta huolimatta pitää laadullisesti olennaisena. Yhtä hyvin olisi mahdollista yhdistää molemmat määrälliset tarkastelutavat. Myös suhteellisesti pientä osaa voitaisiin tällöin pitää olennaisena sen absoluuttisen koon vuoksi.

72. Lisäksi on kysyttävä, voidaanko määrää koskeva arviointi yhdistää laatua koskevaan arviointiin. Tämä tulee kylläkin kysymykseen vain tapauksissa, joissa laatua koskeva arviointi on ylipäänsä mahdollinen. Jos näin on, mikään ei estä sitä, että toimen kohteena olevia osia arvioidaan molemmilla menetelmillä.

73. Teknisellä tai taloudellisella arvolla on joka tapauksessa merkitystä laatua koskevassa arvioinnissa.³⁰ Tässä yhteydessä huomioon voidaan ottaa myös sellainen osa, joka ei kylläkään ole laaja mutta joka on arvoltaan olennainen. Urheilualan luetteloiden arvoa

29 — Edellä alaviitteessä 7 mainittu Grützmacherin teos, s. 340.

30 — Edellä alaviitteessä 25 mainittu Gasterin teos, 495 kohta; edellä alaviitteessä 7 mainittu Grützmacherin teos, s. 340 ja von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 15 kohta.

28 — Useiden joukosta ks. von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 15 kohta.

osoittavista seikoista on mainittu esimerkkinä niiden täydellisyys ja tarkkuus.

74. Tietokannan asianomaisen osan taloudellista arvoa mitataan yleensä kysynnän laskuna,³¹ joka johtuu siitä, että osan kopiointi ja uudelleenkäyttö eivät tapahdu markkinaehdoin vaan muulla tavalla. Asianomaista osaa eli erityisesti taloudellista arvoa voidaan kuitenkin arvioida myös kopiointia tai uudelleenkäyttöä harjoittavan toimijan näkökulmasta niin, että mittapuuna käytetään tälle toimijalle syntynyttä säästöä.

75. Koska direktiivin 7 artiklalla pyritään suojaamaan investointeja, olennaisuutta arvioitaessa on aina otettava huomioon myös valmistajan tekemät investoinnit.³² Kuten 42 perustelukappaleesta ilmenee, kopiointia ja uudelleenkäyttöä koskeva kieltä estämään sitä, että investoinneille aiheutuisi vahinkoa.³³

76. Tietokannan asianomaisen osan arvoa määritettäessä perusteena voidaan siis käyttää myös investointeja, erityisesti keräämisestä aiheutuneita kustannuksia.³⁴

77. Direktiivissä ei ole myöskään olennaisuuden alarajaa koskevaa legaalin määritelmiä. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu yksimielisesti, että yhteisön lainsäätäjät on tietoisesti jättänyt rajanvedon oikeuskäytännön tehtäväksi.³⁵

78. Olennaisuutta ei saa kuitenkaan asettaa riippumaan siitä, onko tapahtunut olennainen vahinko.³⁶ Sen perusteella, että eräässä perustelukappaleessa — eli 42 perustelukappaleen lopussa — todetaan tämänsuuntaisesti, ei nimittäin vielä saa asettaa suojan saamisen alarajaa näin korkealle. On lisäksi kyseenalaista, voidaanko ”olennaista vahinkoa” ylipäänsä käyttää arviointiperusteena olennaisuutta määriteltäessä, koska 42 perustelukappale voidaan ymmärtää myös siten, että ”olennaista vahinkoa” on pidettävä lisäedellytyksenä, joka koskee tapausta, jossa on kysymys olennaisesta osasta eli jossa olennaisuus on jo varmistunut. Edes direktiivin kahdeksannessa perustelukappaleessa

31 — Doutrelepoint, C., ”Le nouveau droit exclusif du producteur de bases de données consacré par la directive européenne 96/9/CE du 11 mars 1996: un droit sur l’information?”, *Mélanges en hommage à Michel Waëlbroeck*, 1999, s. 903 ja erityisesti s. 913.

32 — Edellä alaviitteessä 34 mainittu Doutrelepointin artikkeli, s. 913; edellä alaviitteessä 25 mainittu Gasterin teos, 496 kohta; edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 171 ja von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 15 kohta.

33 — Näin kuitenkin edellä alaviitteessä 4 mainittu Karnellin artikkeli, s. 1000 ja edellä alaviitteessä 12 mainittu Krähnin teos, s. 163.

31 — Edellä alaviitteessä 12 mainittu Krähnin teos, s. 162.

32 — Vrt. edellä alaviitteessä 16 mainittu Guglielmin artikkeli, s. 186; edellä alaviitteessä 12 mainittu Krähnin teos, s. 161 ja edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 172.

33 — Erään käsityksen mukaan tältä osin riittää abstrakti vahingoittamistalpaus, ks. edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 173; vrt. Speyart, H. M. H., ”De databank-richtlijn en haar gevolgen voor Nederland”, *Informatierecht — AMI*, 1996, s. 171 ja erityisesti s. 174.

mainittu kiellettyjen toimien vaikutus eli ”vakavat taloudelliset ja tekniset seuraukset” ei oikeuta liian tiukkaa arviointia vahingon aiheutumisen osalta. Molempien perustelukappaleiden tarkoitus on pikemminkin korostaa sitä, että tietokantojen suojaaminen on taloudellisesti välttämätöntä.

79. Tietokannan asianomaisten osien arvioinnin osalta on todettava olevan kiistatonta, että toimet toteutetaan viikoittain. Tämän vuoksi on kysyttävä, onko suhteellista tarkastelutapaa noudatettaessa asianomaisia osia verrattava koko tietokantaan vai kyseessä olevan viikon muodostamaan kokonaisuuteen. Olisi lisäksi ajateltavissa, että kaikki kunakin viikkona kyseessä olevat osat laskettaisiin yhteen koko pelikauden ajalta ja että vasta näin saatua yhteismäärää verrattaisiin koko tietokantaan.

80. Vain sellainen vertailu, jossa käytetään samaa ajallista perustaa sekä asianomaisten osan että koko tietokannan osalta, on sopuisuudessa sui generis -oikeudelle asetetun tavoitteen mukaisen tulkinnan kanssa. Tällaisessa vertailussa voidaan käyttää perustana joko viikkoa tai pelikautta. Jos kyseessä on yli puolet otteluista, asianomaista osaa voidaan joka tapauksessa pitää olennaisena. Myös osuus, joka on alle puolet kaikista otteluista, voi kuitenkin olla riittävä, jos osuus joistakin peliluokista, esimerkiksi valioliigasta, on suurempi.

81. Absoluuttista tarkastelutapaa noudatettaessa kyseisiä osia lasketaan yhteen niin pitkään, että osien olennaisuutta koskeva alaraja ylittyy. Näin voidaan määrittää, mistä ajankohdasta lähtien voidaan sanoa, että toimi kohdistuu olennaisiin osiin.

2. Tietokannan sisällön olennaiseen osaan liittyvät kiellot (neljäs ennakkoratkaisukysymys)

82. Siitä, että valmistajalla on direktiivin 7 artiklan 1 kohdan perusteella oikeus kieltää tietyt toimet, voidaan päätellä, että nämä toimet eli kopiointi ja uudelleenkäyttö ovat kiellettyjä. Eräissä perustelukappaleissa³⁷ näitä toimia kutsutaan näin ollen ”luvatommiksi”.

83. Seuraavaksi tulkitaan kopioinnin ja uudelleenkäytön käsitteitä. Tässä tarkoituksessa on tulkittava direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa olevia vastaavia legaalimääritelmiä. Myös tässä yhteydessä on muistutettava siitä direktiiville asetetusta tavoitteesta, että käyttöön otetaan uudentyyppinen oikeus. Tämä on molempia käsitteitä tulkittaessa otettava huomioon suuntaviivana.

37 — Ks. esim. 8, 41, 42, 45 ja 46 perustelukappale (viimeksi mainitun perustelukappaleen suomenkielisessä versiossa ei ole luvaton-sanaa).

84. Molempien kiellettyjen toimien osalta pitää paikkansa, ettei tietokannan sisällön käyttäjän tavoitteella tai tarkoituksella ole merkitystä. Ratkaisevaa ei ole myöskään se, onko käyttö puhtaasti kaupallista. Merkitystä on vain kummassakin legaalimääritelmässä mainituilla tunnusmerkeillä.

85. Samoin molempien kiellettyjen toimien osalta pitää paikkansa, että 7 artiklan 5 kohdasta poiketen kyseeseen tulevat muutkin kuin jatkuvat ja järjestelmälliset toimet. Koska 1 kohdassa kiellettyjen toimien on kohdistuttava tietokannan sisällön olennaisiin osiin, yhteisön lainsäätäjä asettaa näille toimille vähemmän vaatimuksia kuin 5 kohdassa, joka koskee epäolennaisia osia.

86. Tässä yhteydessä on huomautettava direktiivissä olevasta rakenteellisesta virheestä.³⁸ Koska myös 7 artiklan 2 kohdassa oleva legaalimääritelmä koskee tietokannan koko sisältöä tai olennaista osaa, siinä asetetaan tarpeettomasti toiseen kertaan jo 1 kohdassa säädetty edellytys. Direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa säädetty legaalimääritelmä johtaa 7 artiklan 5 kohdan yhteydessä jopa ristiriitaan. Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa nimitetään kielletään epäolennaisten osien kopiointi ja uudelleenkäyttö. Jos kopiointia ja uudelleenkäyttöä tulkittaisiin nyt 7 artiklan 2 kohtaan sisältyvän legaalimääritelmän mukaisesti, päädyttäisiin siihen — erikoiseen —

lopputulokseen, että 7 artiklan 5 kohdassa kielletään tietyt epäolennaisia osia koskevat toimet vain silloin, kun nämä toimet kohdistuvat tietokannan koko sisältöön tai olennaisiin osiin.

87. Useat osapuolet ovat viitanneet myös kilpailunäkökohtaan. Tämän näkökohdan osalta on otettava huomioon, että direktiivin lopullinen versio ei sisällä komission alun perin kaavailemaa pakkolisenssisääntelyä.

88. Tietokannan valmistajalle annettavan laajan suojan vastustajat pelkäävät, että laajaan suojaan liittyy vaara monopolien muodostumisesta erityisesti tähän saakka vapaasti käytettävissä olleiden tietojen osalta, jolloin määräävässä markkina-asemassa oleva valmistaja voisi käyttää tätä asemaansa väärin. Tältä osin on muistutettava, ettei direktiivi estä primaarioikeuden eikä johdetun oikeuden kilpailusääntöjen soveltamista. Tietokannan valmistajan kilpailunvastainen käyttäytyminen kuuluu edelleenkin näiden sääntöjen soveltamisalaan. Tämä ilmenee sekä direktiivin 47. perustelukappaleesta että 16 artiklan 3 kohdasta, jonka mukaan komissio tarkastelee, onko sui generis -oikeuden soveltaminen aiheuttanut määräävän markkina-aseman väärinkäytöksiä tai muita haittoja.

38 — Ks. edellä alaviiteessä 7 mainittu Koumantosin artikkelilla, s. 121.

89. Nyt esillä olevassa asiassa on kiinnitetty huomiota myös vapaasti käytettävissä olevien tietojen oikeudelliseen kohteluun. Asiassa huomautuksia esittäneiden hallitusten kanta tähän on se, että direktiivillä ei suojata julkisia tietoja.

90. Tässä yhteydessä on ensinnäkin korostettava, että suoja koskee vain tietokannan sisältöä eikä tietojen sisältöä. Vaaraa, että suoja kattaisi myös tietokantaan sisältyvän informaation, voidaan yhtäältä torjua sillä, että direktiiviä tulkitaan tältä osin vastaavasti suppeasti, kuten nyt ehdotetaan. Toiseksi on todettava, että kansalliseen oikeuteen ja yhteisön oikeuteen sisältyvien kilpailuoikeudellisten välineiden soveltaminen on pakollista niitä koskevissa asioissa.

91. Sellaisen tietokannan, joka ei ole tietojen käyttäjän tiedossa, sisällön muodostavien tietojen suojan osalta on todettava, että direktiivissä kielletään vain tietyt toimet eli kopiointi ja uudelleenkäyttö.

92. Direktiivissä säädetty kopiointikielto edellyttää tietoisuutta tietokannasta, mutta näin ei välttämättä tarvitse olla uudelleenkäytön osalta. Tähän ongelmakokonaisuuteen on siis palattava uudelleenkäyttöä tarkasteltaessa.

a) Direktiivin 7 artiklassa tarkoitettu kopioinnin käsite

93. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kopioinnin käsitettä tulkittaessa on otettava huomioon 7 artiklan 2 kohdan a alakohdassa oleva legalimääritelmä.

94. Määritelmän ensimmäisenä osana on tietokannan sisällön siirtäminen tallennus-alustalta toiselle, mikä voi olla pysyvää tai väliaikaista. Käytetystä ilmaisusta ”millä tavalla ja missä muodossa tahansa” voidaan päätellä, että yhteisön lainsäätäjä on antanut kopioinnin käsitteelle laajan merkityssisällön.

95. Käsite ei tämän vuoksi kata pelkästään siirtämistä samantyyppiselle tallennus-alustalle³⁹ vaan myös siirtämisen toiselle tallennus-alustatyypille.⁴⁰ Myös pelkkä painaminen kuuluu näin ollen kopioinnin käsitteen alaisuuteen.

96. On lisäksi täysin selvää, ettei kopiointia saa ymmärtää niin, etteivät kopioidut osat sen jälkeen enää saisi sisältyä tietokantaan, jotta kielto olisi voimassa. Kopiointia ei

39 — Ks. von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 19 kohta.

40 — Edellä alaviitteessä 25 mainittu Gasterin teos, 512 kohta.

kuitenkaan pidä tulkita myöskään niin laajasti, että sillä tarkoitettaisiin myös epäsuoraa siirtämistä. Pikemminkin edellytetään suoraa siirtämistä toiselle tallennusalustalle. Uudelleenkäytöstä poiketen tältä osin ei kuitenkaan vaadita minkäänlaista julkisuutta. Myös yksityinen siirtäminen riittää.

97. Määritelmän toisen osan eli sen, miltä osin tietokanta on toimen kohteena ("koko sisältö tai sen olennainen osa"), osalta voidaan viitata olennaisuutta koskeviin toteamuksiin.

98. On kansallisen tuomioistuimen tehtävä soveltaa edellä esiin tuotuja arviointiperusteita pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä olevaan yksittäistapauksen tosiseikastoon.

b) Direktiivin 7 artiklassa tarkoitettu uudelleenkäytön käsite

99. Direktiivin 7 artiklan 2 kohdan b alakohdassa olevasta legaalimääritelmästä ilmenee, että uudelleenkäytössä on kysymys saattamisesta yleisön saataville.

100. Yhteisön lainsäätäjä on sillä, että se on tietoisesti käyttänyt käsitettä uudelleenkäyttö käsitteen hyödyntäminen sijasta, halunnut osoittaa selvästi, että suojaa on annettava myös muiden kuin kaupallisten käyttäjien toimia vastaan.

101. Legaalimääritelmässä mainitut uudelleenkäytön keinot, kuten "kopioiden levittäminen", "vuokraaminen" ja "onlinesiirto", on ymmärrettävä pelkästään esimerkki-luetteloksi, mikä ilmenee lisämaininnasta "tai muulla siirtotavalla".

102. Käsitettä "saattaminen — — saataville" on epätietoisuuden vallitessa tulkittava laajasti,⁴¹ kuten 7 artiklan 2 kohdan b alakohdassa käytetty lisäilmaisu "mitä tahansa" osoittaa. Käsite ei sitä vastoin kata pelkkiä ajatuksia⁴² tai tietokannan perusteella tapahtuvaa tietojenhakua sellaiseen.⁴³

103. Useat osapuolet ovat väittäneet, että tiedot ovat julkisia. Se, onko näin, liittyy yksittäistapauksen tosiseikaston arvioimiseen, joka kuuluu kansallisen tuomioistuimen tehtäviin.

41 — Ks. von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 27 kohta.

42 — Ks. von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 31 kohta.

43 — Edellä alaviitteessä 7 mainittu Grützacherin teos, s. 336.

104. Vaikka kansallinen tuomioistuin katsoisi, että tiedot ovat julkisia, ei vielä ole poissuljettua, että julkisia tietoja sisältävät tietokannan osat saavat kaikesta huolimatta suojaa.

105. Direktiivin 7 artiklan 2 kohdan b alakohdassa nimittäin säädetään myös oikeuden raukeamisesta. Raukeaminen tapahtuu vain määrätyillä edellytyksillä. Erään edellytyksen sanamuoto on seuraava: ”ensimmäisen kerran myynyt tietokannan kopion”. Siitä voidaan päätellä, että raukeaminen voi tapahtua vain tällaisten aineellisten kohteiden osalta. Jos uudelleenkäyttöä harjoitetaan jollain muulla tavalla kuin kopion avulla, raukeamista ei tapahdu. Onlinesiirron osalta tämä todetaan 43 perustelukappaleessa myös nimenomaisesti. Sui generis -oikeus ei siis ole voimassa vain silloin, kun kyseessä on ensimmäinen ”saattaminen yleisön saataville”.

106. Koska direktiivissä ei oteta huomioon niiden toimien lukumäärää, jotka seuraavat ensimmäistä ”saattamista yleisön saataville”, tällä lukumäärällä ei voi olla mitään merkitystä. Jos kyse on tietokannan sisällön olennaisesta osasta, se on suojattu myös silloin, kun se hankitaan riippumattomasta lähteestä, kuten lehdistöstä tai Internetistä, eikä tietokannasta itsestään. Kopioinnista poiketen uudelleenkäyttö kattaa nimittäin

myös epäsuorat keinot tietokannan sisällön hankkimiseksi. Tunnusmerkistötekijää ”siirto” on näin ollen tulkittava laajasti.⁴⁴

107. On kansallisen tuomioistuimen tehtävä soveltaa esiin tuotuja arviointiperusteita pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä olevaan yksittäistapauksen tosiseikastoon.

3. Tietokannan sisällön epäolennaisiin osiin liittyvät kiellot (viides ennakkoratkaisukysymys)

108. Kuten edellä on todettu, direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa kielletään tietokannan sisällön epäolennaisten osien kopiointi tai uudelleenkäyttö. Tämä säännös eroaa näin ollen 7 artiklan 1 kohdasta ensinnäkin siten, että kaikkea kopiointia ja uudelleenkäyttöä ei ole kielletty vaan ainoastaan kvalifioitu kopiointi ja uudelleenkäyttö. Toiminnan on oltava ”jatkuva ja järjestelmällistä”. Toiseksi 5 kohdan mukainen kiello eroaa 1 kohdan mukaisesta kiellosta kohteeltaan. Ensin mainittu koskee jo epäolennaisia osia. Kolmanneksi direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa säädetään, että kielletyillä toimilla on oltava määrätty vaikutus, millä kompensoidaan sitä, että siinä asetetaan asianomaiselle osalle lievempi vaatimus kuin 1 kohdassa. Tältä osin 5 kohdassa säädetään kahdesta vaihto-

44 — Ks. von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 38 kohta.

ehdosta, sillä kielletyn toimen edellytetään joko olevan tietokannan tavanomaisen käytön vastainen tai aiheuttavan kohtuutonta vahinkoa tietokannan valmistajan eduille.

109. Säännös on toimen ja vaikutuksen välisen yhteyden osalta ymmärrettävä niin, ettei siinä vaadita, että jokaisella yksittäisellä toimella on jompikumpi vaikutuksista vaan että tointen kokonaistuloksella on jompikumpi kielletyistä vaikutuksista.⁴⁵ Direktiivin 7 artiklan 5 kohdalla samoin kuin 1 kohdalla pyritään suojaamaan investoinnin kuolettamista koskevaa intressiä.

110. Direktiivin 7 artiklan tulkintaan liittyy kuitenkin yleisesti ongelma, koska direktiivin lopullinen saksankielinen versio on muotoiltu yhteistä kantaa hieman lievemmäksi. Sen mukaan riittää, että toimi ”johtaa” (hinausläuft) jompaankumpaan mainituista vaikutuksista, eikä enää edellytetä, että sillä ”on” (gleichkommt) tällainen vaikutus. Muut kieliversiot on muotoiltu suuremmin, ja niissä pääasiallisesti edellytetään, että kopiointi tai uudelleenkäyttö ovat tietokannan tavanomaisen käytön vastaisia tai aiheuttavat kohtuutonta vahinkoa tietokannan valmistajan eduille, tai niissä viitataan tavanomaisen käytön vastaisiin tai vahinkoa aiheuttaviin toimiin.

111. Tässä yhteydessä on tarkasteltava läheisiä kansainvälisen oikeuden sääntelyjä. Molemmat direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa säädetty vaikutukset on muotoiltu tarkistetun Bernin yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaisesti ja itse asiassa tässä yleissopimuksessa säännellyn kolmivaiheisen testin kahden ensimmäisen osan mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että direktiivin säännöstä ja yleissopimuksen määräystä olisi tulkittava samalla tavoin.

112. Tarkistetun Bernin yleissopimuksen 9 artiklalla pyritään ensinnäkin eri tavoitteeseen. Tämän määräyksen mukaan sopimuspuolet saavat poiketa tiukasta suojasääntelystä edellyttäen, että noudatetaan kolmivaiheisen testin edellytyksiä. Tämäntyyppisestä rakennelmasta eli jäsenvaltioiden mahdollisuuksista tehdä poikkeuksia säädetään direktiivissä esimerkiksi 9 artiklassa.

113. Tarkistetun Bernin yleissopimuksen 9 artikla on toiseksi erilainen sillä tavoin, ettei tavanomaisen käytön vastaisuutta ja kohtuuttoman vahingon aiheuttamista ole siinä esitetty vaihtoehtoina, vaan ne ovat kaksi kolmesta kumulatiivisesta soveltamis-edellytyksestä.⁴⁶

45 — Edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 181 ja von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 18 kohta, alaviite 225.

46 — Ricketson, S., *The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works: 1886-1986, 1987*, s. 482.

114. Muita kansainvälisen oikeuden sääntelyjä, jotka ovat direktiivin 7 artiklan 5 kohdan kaltaisia, sisältyy TRIPS-sopimuksen 13 artiklaan ja eräisiin WIPO:n sopimuksiin. Viimeksi mainitut on kuitenkin jätettävä huomiotta, koska ne on tehty vasta direktiivin antamisen jälkeen.

115. TRIPS-sopimuksen 13 artiklan tulkintaa koskevat samanlaiset varaukset kuin tarkistettua Bernin yleissopimusta. TRIPS-sopimuksen 13 artikla koskee tarkistetun Bernin yleissopimuksen 9 artiklan tavoin jäsenvaltioiden mahdollisuutta säätää yksinoikeuksiin kohdistuvia rajoituksia ja poikkeuksia. Tarkistetun Bernin yleissopimuksen 9 artiklasta poiketen siinä on kuitenkin esitetty molemmat vaikutukset eli tavanomaisen käytön vastaisuus ja kohtuuttoman vahingon aiheuttaminen vaihtoehtoina samalla tavoin kuin direktiivissä.

116. Nämä toteamukset osoittavat, ettei edellä mainittujen kansainvälisen oikeuden sääntelyjen tulkintaa voida soveltaa direktiivin 7 artiklan 5 kohtaan.

117. Direktiivissä kielletyille toimille eli kopiointille ja uudelleenkäytölle sekä näiden toimien direktiivissä säännellyille vaikutuksille on yhteistä, ettei toimien tarkoituksella ole merkitystä. Koska ei ole olemassa tarkoitusta koskevia säännöksiä, direktiivin 7 artiklan 5 kohdalle ei voida antaa tällaista tulkintaa. Jos yhteisön lainsäätäjä olisi halunnut ottaa tarkoituksen huomioon, se olisi voinut käyttää 7 artiklassa samanlaista muotoilua kuin esimerkiksi direktiivin 9 artiklan b alakohdassa.

a) Jatkuva ja järjestelmällinen kopiointi tai uudelleenkäyttö

118. Jatkuvuutta ja järjestelmällisyyttä koskevalla edellytyksellä pyritään estämään se, että suoja heikkenisi sellaisten peräkkäisten toimien vuoksi, jotka koskevat kulloinkin vain epäolennaista osaa.⁴⁷

119. Sitä vastoin on epäselvää, säädetäänkö 7 artiklan 5 kohdassa kahdesta vaihtoehdoista vai kahdesta kumulatiivisesta edellytyksestä. Tulkinnassa on lähdettävä liikkeelle säännöksen sanamuodosta. Tämä ei kuitenkaan johda mihinkään yksiselitteiseen tulokseen. Eräissä kieliversioissa molemmat tun-

⁴⁷ — Edellä alaviitteessä 25 mainittu Gasterin teos, 558 kohta.

nusmerkit yhdistetään ja-sanalla⁴⁸ ja toisissa sitä vastoin tai-sanalla.⁴⁹ Useimmat kieliveriot samoin kuin direktiiville asetettu tavoite viittaavat kuitenkin siihen, että molemmat tunnusmerkit on ymmärrettävä kumulatiiviseksi edellytyksiksi.⁵⁰ Käsite ei siis sisällä sellaista tietokannan sisällön epäolennaisen osan kopiointia, joka on jatkuvaa mutta ei järjestelmällistä.

ilmenee erityisesti direktiivin johdanto-osasta. Direktiivin 42 perustelukappaleen mukaan tietyt toimet on kielletty sen vuoksi, että estettäisiin investoinnille aiheutuva vahinko. Direktiivin 48 perustelukappaleessa todetaan nimenomaisesti, että direktiiviin perustuvan suojan tavoite on ”korvauksen takaami[nen] tietokannan valmistajille”.

120. Toimi on jatkuva ja järjestelmällinen, kun se toteutetaan säännöllisin väliajoin, esimerkiksi viikoittain tai kuukausittain. Jos aikaväli on lyhyempi ja toimen kohteena kulloinkin oleva osa pieni, toimi on toteutettava useammin, jotta osa, joka kaiken kaikkiaan on toimen kohteena, täyttäisi jommankumman direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa asetetuista edellytyksistä.

122. Tämä osoittaa, että tavanomaisen käytön käsitettä on tulkittava laajasti. Ilmaisua ”käytön vastai[nen]” ei näin ollen saa ymmärtää yksinomaan teknisessä mielessä siten, että se tarkoittaisi vain asianomaisen tietokannan tekniseen käytettävyyteen kohdistuvia vaikutuksia. Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa otetaan pikemminkin huomioon myös ne puhtaasti taloudelliset vaikutukset, joita tietokannan valmistajalle aiheutuu. Kysymys on tavanomaisissa olosuhteissa tapahtuvan taloudellisen käytön suojaamisesta.⁵¹

b) Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu tavanomaisen käytön käsite

121. Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua tavanomaisen käytön käsitettä tulkittaessa on otettava huomioon tälle suoja-lausekkeelle asetettu tavoite. Tämä tavoite

123. Direktiivin 7 artiklan 5 kohtaa ei näin ollen sovelleta vain toimiin, jotka johtavat sellaisen kilpailevan tuotteen luomiseen, joka sitten on tietokannan valmistajan harjoittaman tavanomaisen käytön vastainen.⁵²

48 — Useimmat romaanisten kielten kieliveriot sekä saksan-, englannin- ja kreikkankielinen versio.

49 — Espanjan-, ruotsin- ja suomenkielinen versio.

50 — Edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 181 ja von Lewinski edellä alaviitteessä 7 mainitussa teoksessa, 7 artiklaa koskeva 17 kohta.

51 — Tämä on sopusoinnussa myös sen kanssa, miten eräs WTO:n paneeli on tulkinnut TRIPS-sopimuksen 13 artiklaa (WT/DS160/R, 27.7.2000, 6.183).

52 — Edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistnerin teos, s. 181.

124. Direktiivin 7 artiklan 5 kohta voi yksittäisissä tapauksissa näin ollen kattaa myös käytön potentiaalisilla markkinoilla eli markkinoilla, joita tietokannan valmistaja ei ole vielä hyödyntänyt. Tämän mukaisesti on esimerkiksi riittävää, että kopioija tai uudelleenkäyttäjät välttyvät maksamasta lisenssimaksua tietokannan valmistajalle. Tällaisten toimien salliminen nimittäin kannustaisi myös muita henkilöitä kopioimaan tai uudelleenkäyttämään tietokannan sisältöä lisenssimaksuja maksamatta.⁵³ Se, että tietokantaa olisi mahdollista käyttää maksutta, vaikuttaisi vakavasti lisenssien arvoon. Tämä johtaisi tulojen pienenemiseen.

125. Sääntö ei myöskään koske pelkästään tapauksia, joissa tietokannan valmistaja haluaa käyttää sen sisältöä samalla tavalla kuin kopioija tai uudelleenkäyttäjät. Merkitystä ei ole myöskään sillä, ettei tietokannan valmistaja voi lainsäädännössä asetetun kielon perusteella käyttää sen sisältöä samalla tavoin kuin kopioija tai uudelleenkäyttäjät.

126. Lopuksi on todettava, ettei ilmaisua ”käytön vastainen” pidä tulkita niin suppeasti, että vain käytön täydellinen estäminen olisi kiellettyä. Kaikista muista kieliverzioista paitsi saksasta ilmenee, että kieltä sovelletaan jo silloin, kun syntyy ristiriita käytön kanssa, eli jo silloin, kun kysymys on

vähäisemmistä kielteisistä vaikutuksista. Myös alaraja, jonka ylityksessä voidaan olettaa, että tietokannan valmistajalle aiheutuu kielon soveltamiseen johtavaa vahinkoa, sijaitsee tällä tasolla.

127. Kuten useat osapuolet ovat tähdentäneet, kansallisen tuomioistuimen on edellä esiin tuotuja arviointiperusteita soveltaen arvioitava konkreettisia toimia ja vaikutuksia, joita toimilla on oikeudenkäynnin kohteena olevan tietokannan käyttöön.

c) Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu kohtuuttoman vahingon aiheuttamisen käsite

128. Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua kohtuuttoman vahingon aiheuttamisen käsitteen tulkinnan osalta on aluksi muistutettava, että jo tarkistetun Bernin yleissopimuksen yhteydessä keskusteltiin siitä, onko tällainen epätasällinen oikeudellinen käsite ylipäänsä käyttökelpoinen. Kohtuuttoman vahingon aiheuttamisen käsitettä tulkittaessa on lisäksi erittäin tärkeää, että tuodaan esiin, miten se eroaa tavanomaisesta käytöstä.

53 — Vrt. WT/DS160/R, 27.7.2000, 6.186.

129. Siltä osin kuin on kysymys suojan alasta riidanalaisessa säännöksessä asetetaan koh-tuuttoman vahingon aiheuttamisesta muo-dostuvalle vaihtoehdolle vähemmän vaati-muksia kuin tavanomaisen käytön vaihto-ehdolle, sillä ensin mainitussa tapauksessa suojataan "laillisia etuja". Suoja ei näin ollen koske vain oikeudellisia asemia vaan kattaa myös edut, joilla tarkoitetaan "laillisia" eli oikeutettuja etuja eikä pelkästään oikeudelli-sia etuja.

generis -oikeudella on muiden henkilöiden etuihin, tai sellaiselle mahdolliselle "vahin-golle", joka aiheutuu kyseiselle jäsenvaltiolle verotuloihin mahdollisesti kohdistuvien vai-kutusten vuoksi. Direktiivillä on tarkoitus estää tietokantojen valmistajille aiheutuvat vahingot. Muista vaikutuksista poiketen tämä tavoite on myös ilmaistu direktiivissä nimenomaisesti.

130. Tämän kompensoimiseksi 7 artiklan 5 kohdassa asetetaan tämän vaihtoehdon osalta tiukemmat edellytykset kiellettyjen toimien vaikutukselle. Kyseessä on oltava kohtuuton vahinko* eikä mikä tahansa vahinko. Kohtuuttomuutta koskevaa edellytystä ei saa kuitenkaan tulkita liian ankarasti. Muutoin yhteisön lainsäätäjät olisi edellyttänyt myös tässä yhteydessä, että valmistajalle aiheutuu vahinkoa tai jopa huomattavaa vahinkoa.

132. Valmistajan investoinnit ja niiden kuo-lettaminen muodostavat direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettujen etujen ydinosa-n. Tämän vuoksi tietokannan sisällön talou-dellista arvoa on myös tässä yhteydessä pidettävä arvioinnin lähtökohtana. Tietokan-nan valmistajan tosiasiallisiin tai odotetta-vissa oleviin tuloihin kohdistuvilla vaikutuk-silla on keskeinen asema arvioinnissa.⁵⁴

131. Muiden kieliversioiden kuin saksan valossa sitä on tulkittava siten, että toimien on vahingoitettava valmistajan etuja tietyssä määrin. Direktiivissä viitataan tässä yhtey-dessä — kuten muuallakin — valmistajalle aiheutuvaan vahinkoon. Pääasian oikeuden-käynti osoittaa selvästi, kuinka valmistajan oikeuksien suoja vaikuttaa muiden henkilöi-den taloudellisiin etuihin. Tämä ei kuiten-kaan merkitse, että direktiivin 7 artiklan 5 kohtaa tulkittaessa voitaisiin antaa ratkai-seva merkitys niille vaikutuksille, joita sui

133. Suojan ulottuvuuden osalta lähtökoh-tana voidaan pitää tavanomaisen käytön vaihtoehtoa. Jos tätä vaihtoehtoa tulkitaan suppeasti siten, ettei se kata myös potenti-aalisten markkinoiden — esimerkiksi tieto-kannan sisällön uudentyypin hyödyntä-misen — suojaa,⁵⁵ potentiaalisille markki-noille tunkeutuminen on kuitenkin luokitel-

* — Direktiivin saksankielisessä versiossa ei käytetä tässä kohdassa sanaa vahinko (Schaden) vaan sanaa haitta (Beeinträchtigung).

54 — Vrt. WI/DS160/R, 27.7.2000, 6.229.

55 — Edellä alaviitteessä 18 mainittu Leistungin teos, s. 182.

tava vähintäänkin laillisten etujen vahingoittamiseksi. Yksittäisen tapauksen olosuhteista riippuu, onko tämä vahinko kohtuutonta. Sillä, onko kopioija tai uudelleenkäyttäjä tietokannan valmistajan kilpailija, ei kuitenkaan voi olla tältä osin ratkaisevaa merkitystä.

134. Myös tässä yhteydessä on muistutettava, että on kansallisen tuomioistuimen tehtävä tutkia konkreettiset toimet ja ratkaista, onko niiden katsottava aiheuttavan kohtuutonta vahinkoa oikeudenkäynnin kohteena olevan tietokannan valmistajan laillisille eduille.

VII Ratkaisuehdotus

135. Ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Investoinnin tarkoituksella ei ole merkitystä, kun arvioidaan, onko tietokanta "huomattavan investoinnin" tulos tietokantojen oikeudellisesta suojasta 11 päivänä maaliskuuta 1996 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 96/9/EY 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Huomioon on otettava myös investoinnit, jotka kohdistuvat tietokannassa olevien ottelujärjestysten laatimiseen.

- 2) Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tietokannan sisällön laadullisesti arvioituna olennaisen osan käsitettä on tulkittava siten, että huomioon on otettava asianomaisen osan tekninen tai kaupallinen arvo. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tietokannan sisällön määrällisesti arvioituna olennaisen osan käsitettä on tulkittava siten, että huomioon on otettava asianomaisen osan laajuus. Asianomaisen osan suhteella kokonaissisältöön ei kuitenkaan yksinään ole ratkaisevaa merkitystä kummassakaan tapauksessa.

- 3) Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 5 kohdan mukainen suoja tietokannan sisällön kopiointia vastaan koskee ainoastaan sellaista käyttöä, joka merkitsee tietokannan suoraa hyödyntämistä. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 5 kohdan mukainen suoja tietokannan sisällön uudelleenkäyttöä vastaan kattaa tietokannan sisällön hyödyntämisen myös silloin, kun sisältö on saatavissa jostain muusta lähteestä.

- 4) Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua tavanomaisen käytön käsitettä on tulkittava siten, että sui generis -oikeuden haltijaa estetään hyödyntämästä tietokantaa taloudellisesti, ja tämä koskee myös potentiaalisia markkinoita. Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua kohtuuttoman vahingon aiheuttamisen käsitettä on tulkittava siten, että tietokannan valmistajan laillisia etuja vahingoitetaan siinä määrin, että tietty alaraja ylittyy.